

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ АҚПАРАТ МИНИСТРЛІГІ АРХИВ, ҚҰЖАТТАМА
ЖӘНЕ КІТАП ІСІ КОМИТЕТІНІҢ "ЗАҒИП ЖӘНЕ НАШАР КӨРЕТІН АЗАМАТТАРҒА АРНАЛҒАН
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ КІТАПХАНА" РЕСПУБЛИКАЛЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК МЕКЕМЕСІ**

**2025 – 2028 жж.
ЗАҒИП ЖӘНЕ НАШАР КӨРЕТІН АЗАМАТТАРҒА
АРНАЛҒАН РЕСПУБЛИКАЛЫҚ КІТАПХАНАСЫНЫҢ
ДАМУ ЖОСПАРЫ**

Алматы, 2025

МАЗМҰНЫ

I. «Зағип және нашар көретін азаматтарға арналған республикалық кітапхана» республикалық мемлекеттік мекемесінің мақсаты мен пайымы

II. «ЗНКААРК» РММ қызметін талдау.

- Көру қабілеті нашар адамдарға және басқа санаттағы мүгедектерге қызмет көрсету сапасын арттыру және қызмет көрсету сапасын жаңғырту.

- Кітапхана жұмысындағы басым бағыттар. Кітапхананың қазіргі және болашақтағы мәселелері.

- Кітапхананы реформалау, жаңғырту және қайта құру.

- Қолданушылардың тіл мәдениетін тәрбиелеу.

- Салауатты өмір салтын насихаттау.

- Діни қызмет саласындағы мемлекеттік саясат мәселелері бойынша ақпараттық қамтамасыз етуді жетілдіру.

III. Кітапхана қызметін цифрлық түрлендіру.

IV. «ЗНКААРК» РММ қызметінің стратегиялық бағыттары, стратегиялық даму мақсаттары.

Негізгі бағыттарды әзірлеу.

V. Кітапхана қорын дамыту және сақтау.

VI. Кітапхана қызметін әдістемелік қамтамасыз ету.

VII. Кадрлық қамтамасыз ету.

VIII. ЗНКААРК-ның қызметінің тиімділігі.

- зағип және нашар көретін азаматтарға арналған республикалық кітапхананың даму көрсеткіштері

IX. Болжау көрсеткіштері.

X. Нормативтік-құқықтық база.

Зағип және нашар көретін азаматтарға арналған республикалық кітапхананың миссиясы

Зағип және нашар көретін азаматтарға арналған республикалық кітапхананың міндеті – нашар көретін және басқа да санаттағы мүгедектерге, олардың отбасы мүшелеріне, зағип және нашар көретін балаларға арналған мектеп-интернаттардың және мектептердің оқушыларына; мүгедектер үшін кедергісіз орта құру, әртүрлі форматтағы кітаптар (нүктелі-бедерлі, жайпақ баспа және үлкен қаріптер, тактильді, дыбысты, аудио кітаптар, бейнематериалдар) арқылы олардың ақпараттары мен қызметтерінің толықтығы мен тиімділігін қамтамасыз ету; мерзімді басылымдар, интернет; барлық санаттағы мүгедектердің жалпы білім, мәдени және кәсіптік деңгейін көтеру арқылы олардың әлеуметтік оңалтуына жәрдемдесу; көру қабілеті нашар адамдар мен басқа санаттағы мүгедектерді оңалтумен айналысатын ұйымдар мен кәсіпорындарға азаматтардың тыйым салынбаған кез келген тәсілмен ақпарат алуға және ұлттық құндылықтармен танысуға тең құқықтары негізінде тиісті көмек көрсету, әлемдік мәдениеттің ұлттық құндылықтарымен таныстыру.

Көрініс

Көзі көрмейтін және нашар көретін азаматтарға арналған республикалық кітапхана – көру қабілеті бұзылған адамдардың, сондай-ақ дене кемістігі бар адамдардың басқа да санаттарының ақпаратқа тең қолжетімділігін қамтамасыз ету бойынша көп қырлы, дамыған, ұйымдастырылған қызметі бар ұйым; кедергісіз ортаны қамтамасыз ету; өз мәтін миссиясын орындау кезінде әртүрлі технологиялар мен өмір сүру стандарттарын әзірлеу талаптарының стандарттарына бейімделуге қабілетті ұйым.

II. Зағип және нашар көретін азаматтарға арналған республикалық кітапхананың қызметін талдау.

Көру қабілеті нашар адамдарға және басқа санаттағы мүгедектерге қызмет көрсету сапасын арттыру және қызмет көрсету секторын жаңғырту.

Қазіргі таңда зағип және нашар көретін азаматтардың республикалық кітапханасы көру қабілеті шектеулі азаматтарға және олардың отбасы мүшелеріне, сондай-ақ басқа санаттағы мүгедектерге, оның ішінде баспа басылымдарын оқуда проблемалары бар адамдарға, жас өзгерістеріне немесе дислексияға байланысты қолжетімді

нысанда ақпарат беретін мәдени мекеме болып табылады; мүгедектер мен мүгедектердің мәселелерімен айналысатын жеке және заңды тұлғалар, кітапхана қызметкерлері, Қазақ соқырлар қоғамы, барлық кітапқұмарлар.

ЗНКААРК – 7 облыстық (Ақтөбе, Шығыс Қазақстан, Батыс Қазақстан, Жамбыл, Қарағанды, Павлодар, Қызылорда), 4 қалалық (Астана, Көкшетау, Семей, Шымкент), 3 арнайы бөлімдеріне (Атырау, Қостанай, Жетісу облыстық әмбебап кітапханалары) әдістемелік орталығы, ол өз қызметі арқылы көру қабілеті бұзылған тұлғаларды тәрбиелеу, оқыту, бейімдеу процестерін қолдау, олардың әлеуметтік-мәдени оңалтуына және қоғамға интеграциялануына жәрдемдесу арқылы ақпарат пен білімге тең қолжетімділікті қамтамасыз етеді. Оқырмандарды 142 кітапхана пункті қамтамасыз етеді.

ЗНКААРК жаңғыртуды кітапханалық-ақпараттық өнімдер мен қызметтердің бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету және, тиісінше, ұзақ мерзімді стратегиялық перспективада кітапхананың табысты өмір сүруін қамтамасыз ету үшін қажетті, мақсатты процесс ретінде қарастырған жөн.

Кітапхананың стратегиялық дамуының маңызды басымдығы оның инфрақұрылымын дамыту болып табылады: кітапхананың компьютерлік техникасын жаңарту, серверлік бөлме заманауи талаптарға сай болуы үшін жоғары жылдамдықты құрылымдық кабельдік желіні тарту. Дегенмен, қазіргі заманғы ақпараттық технологияларды енгізу, ескірген жабдықтарды жаңарту, қосымша жұмыс орындарын көбейту үдерісін аяқтау, компьютерлік техниканы пайдалануды, оның ішінде оның жұмыс көлемін тұрақты бақылау ерекше назар аударатын салалар болып қала береді.

Кітапхана қызметінің маңызды бағыты – Алматы қаласы мен Алматы облысының шекаралас аудандарында тұратын мүгедектерге кепілдендірілген кітапханалық қызмет көрсету, адамгершілік-демократиялық білім мен тәрбие беру, мемлекеттік басқару идеологиясы бойынша әдебиеттерді белсенді насихаттау, құқық, сындарлы мемлекеттік-конфессиялық қарым-қатынастарды қалыптастыру, ұлт бірлігін нығайту, Қазақстан халықтарының мәдениеті мен дәстүрлері туралы, жаңа технологияларды енгізуді ескере отырып, мүмкіндігі шектеулі жандарға уақтылы ақпараттық қызмет көрсетуді қамтамасыз ететін жағдайлар жасау.

Кітапхананың мақсаты – мүмкіндігі шектеулі оқырмандардың жеке тұлға болып қалыптасуына, өркениетті қарым-қатынас дағдыларын дамытуға, елдің белсенді және толыққанды азаматтары ретінде өмірге жауапкершілікпен қарауына көмектесу. Осы мақсатта компьютерлік сауаттылыққа үйрету және сенсорлық құрылғылармен, оқу машиналарымен, Брайль жүйесімен және басқа да құрал-жабдықтармен жұмыс істеу дағдыларын меңгеру, кітаптар (сандық дыбыс жазуға негізделген ақпараттық жүйе) шығару жұмыстары жүргізілуде. Келесі бағыт – бұқаралық шараларды ұйымдастыру. Мерейтойлар мен маңызды тарихи оқиғаларға арналған барлық іс-шаралар оқырмандарды мәдениет, ғылым, саясат және өнер салаларындағы әлемдік жетістіктермен таныстыруға арналған жүйелі бағдарлама болып табылады. Олар мыналарға үлес қосады:

- Қазақстан Республикасының аумағында тұратын халықтардың мәдениетімен таныстыру;
 - ұлттық мақтаныш пен өзін-өзі тануға тәрбиелеу;
 - рухани-адамгершілік сананы нығайту;
 - әртүрлі ұлт өкілдері арасындағы сенім мен төзімділікті нығайту;
 - көркемдік талғамын қалыптастыру және шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал ету;
 - жаңа дәуір шындығына сай барлық санаттағы қарттар мен мүгедектердің әлеуметтік теңдігі тұжырымдамасын әзірлеу;
 - барлық мүгедектердің кітап ресурстарына тең қолжетімділігін және олардың ақпараттық қажеттіліктерін толық қанағаттандыруды қамтамасыз ету;
 - шығармашылық әлеуетті жан-жақты дамыту және жүзеге асыру үшін жағдай жасау.
- Ақпараттық мекеме ретінде кітапхананың беделін нығайтуда жоғары мәдениет, руханият, мүмкіндігі шектеулі жандардың қажеттіліктеріне көңіл бөлу, сүйіспеншілік пен келісімді сіңіре білу, алға қойған мақсатқа жете білу маңызды рөл атқарады.

Кітапхана жұмысындағы басым бағыттар

Біз кітапхананы дамыту жоспарын «Өсу» баламасына негіздедік. Келесідей құрылымдалған басымдықтар жүйесі құрылды: кітапхананың ақпараттық ресурстарын қалыптастыру және дамыту, кітапхананың алдында ақпараттық-кітапханалық ресурстарды қалыптастыру, кітапхана қорларын Республиканың ұлттық байлығы ретінде сақтау бойынша жұмысты оңтайландыру бағдарламасын әзірлеу міндеті тұр.

Жаңа ақпараттық технологияларды тәжірибеге енгізу әртүрлі санаттағы пайдаланушыларға қызмет көрсетуді жақсарту үшін нақты алғышарттар жасайды, қызметте демократияландыруды дамытуды жалғастыруға мүмкіндік береді, оның ішінде:

- басылымдарды шығару және әдебиеттерді алу технологиясын жетілдіру, тапсырыс беру шарттарын жақсарту;
- кітапхананың қосалқы және негізгі қорларына ішінара ашық қолжетімділік жүйесін енгізу;
- пайдаланушылардың электрондық каталогтарға және ЗНКААРК басқа ресурстарына тәуелсіз қол жеткізу аймақтарын дәйекті құру;
- пайдаланушылардың мақсатты топтарының қажеттіліктеріне бағдарлау, оқырмандардың пікірлерін, бағалауларын және ұсыныстарын ескере отырып, сұранысты бақылау;

- кітапхана ішінде коммуникациялық қызметті ұйымдастыру: іс-шаралар, байқаулар өткізу, үйірмелер мен көркемөнерпаздар бірлестіктерін ұйымдастыру;

- Алматы қаласында және Алматы облысының шекаралас аудандарында тұратын нашар көретін адамдарды, қарттарды және физикалық мүмкіндіктері шектеулі адамдарды кітап оқуға тарту;

- НБШ кітап қорын, дыбысты және жайпақ баспа әдебиетімен алу көздерін кеңейту үшін кез келген мүмкіндіктерді пайдалану;

- қорды электронды тасымалдағышта алу;

- пайдаланушыларға компьютерлік технология саласындағы қызметтер кешенін ұсыну;

- салауатты өмір салтын насихаттау арқылы іс-шаралардың эстетикалық және көркемдік деңгейін көтеру, мүмкіндігі шектеулі адамдардың демалысы мен спортын ұйымдастыру;

- заманауи тифлотехникалық жабдықтарды алу;

- пайдаланушыларға жаңа кітапханалық технологиялар туралы ақпаратты тарату;

- жастардың ғылымға, мәдениетке, өнерге деген қызығушылықтарын жаңғырту, олардың адамгершілік ұстанымдарын тәрбиелеу;

- оқырман қауымның ерекшелігімен анықталатын оңалту функциялары;

- барлық санаттағы мүгедектер арасында кітапханалық, анықтамалық-библиографиялық қызмет көрсетуді кеңейту;

- республиканың облыстық арнайы кітапханаларына, кітапхана пункттері мен филиалдарына консультативтік-әдістемелік көмек көрсету деңгейін арттыру;

- әр түрлі формадағы баспа қызметін дамыту. Жеке қорымызды және Қазақстанның арнайы кітапханаларының қорын толықтыру үшін арнайы (дыбысты, нүктелі-бедерлі, үлкейтілген шрифт) және әдістемелік-библиографиялық әдебиеттерді басып шығаруды жалғастыру;

- кітапхана қызметкерлерінің үздіксіз білім алуына жәрдемдесу, нашар көретіндерге және басқа санаттарға қызмет көрсетуді ұйымдастырудың жаңа нысандарын іздеу. Кітапхана қызметкерлерінің біліктілігін арттыру және қайта даярлау бойынша бірлескен жұмысты жалғастыру.

Соңғы жылдар кітапхананың техникалық жарақтандырылуының сапалық өзгерістерімен сипатталып, оқырмандарға қызмет көрсету деңгейіне әсер еткені сөзсіз. Өртүрлі қазақстандық және шетелдік өндірушілердің флэш-карталары, DVD-дискілері және компакт-дискілері сияқты жаңа тасығыштарда дыбысты кітаптарды (көркем әдебиет, анықтамалық-әдістемелік әдебиеттер мен музыкалық шығармалар) оқырмандарға қызмет көрсету кеңейді. Түрлі ақпараттық ресурстарға қол жеткізу экранға кіру бағдарламалары (JAWS және MVDA) арқылы Интернет арқылы ұйымдастырылады. Кітапхана

веб-сайтында тифлология бойынша материалдарға және «Қазақстанның зағип ғылымдары және мәдениет қайраткерлері», «Қазақ соқырлар қоғамының тарихы» электронды библиографиялық көрсеткіштерге, «РБНСГ-ВЕСТИ» кітапхана басылымына, «Заңнама» құқықтық базасына енді қолжетімді.

Кітапхананың қазіргі кезеңдегі басты мақсаты – көру қабілеті нашар жандардың ақпараттық, білім беру және мәдени қажеттіліктерін қанағаттандыру, пайдаланушылардың барлық деңгейдегі ақпаратқа қол жеткізуін қамтамасыз ету, сонымен бірге ол оңалту қызметін де атқарады. Оқырмандарға кітапхана қабырғасында, үйде, кітапхана пункттері арқылы және кітапхананың цифрлық кеңістігінде қашықтан қызмет көрсетіледі.

Кітапхана өз пайдаланушыларын кез келген қолжетімді ортада және кез келген форматта кітаптармен қамтамасыз етеді, соның ішінде экраннан қол жеткізу бағдарламалары мен дисплей арқылы тікелей оқу арқылы. Кітапхананың кітап қорының байлығы мен жан-жақтылығы оған жас жағынан да, әлеуметтік жағынан да әртүрлі оқырман аудиториясына қызмет көрсетуге мүмкіндік береді.

Бүгінгі таңда кітап қоры **262366** дана, сорның ішінде қазақ тілінде **37949** дана. Оқырмандар саны **2900**. Оқырмандар санының айтарлықтай өсуіне мүгедектерді тифлотехникамен (плеерлер, магнитофондар және т.б.) қамтамасыз ету арқылы ықпал етуге болады, бұған ЗНКААРК әкімшілігі бірнеше рет әлеуметтік қорғау органдарының назарын аударды.

Кітап берілуі **98767** дана. Әдебиеттерді үйге автокөлік арқылы жеткізу жоспарлы техникалық қызмет көрсетуді жеңілдетеді. Оқырмандардың келуі **29687** адам. Жоспарланған келушілердің артуы «ЗНКААРК» РММ базасында өткізілген түрлі мәдени іс-шараларды өткізу, автоинформатордан және кітапхана Сайтынан және әлеуметтік желілерден алынған қосымша ақпарат арқылы қамтамасыз етілді.

Қазіргі уақытта кітапханада әртүрлі ақпарат тасымалдаушылар: жайпақ баспа, нүктелі-бедерлі және дыбысты әдебиеттер, сондай-ақ музыкалық және бейне материалдар қолданылады. Соңғы жылдары әдебиеттерді компакт-дискілер мен флеш-карталарға цифрлық жазу ауқымы кеңейді. «Сөйлейтін» және Брайль кітаптарын шығару» бөлімі нүктелі-бедерлі шрифтпен кітаптарды басып шығаруда маңызды қадам жасады. Соңғы **5 жылда 98** кітаптар (соның ішінде қазақ тілінде **68**), балаларға арналған **25** кітап шығарылды.

Кітапхана қызметкерлері қазақстандық авторлардың әдебиеттерін дыбыстандыру және басып шығару бойынша ғана емес, сонымен қатар нүктелі-бедерлі және үлкейтілген қаріптермен әдебиеттерді шығару бойынша да маңызды жұмыстарды атқаруда. Тарихи-құқықтық, әдістемелік-библиографиялық, оқу-әдістемелік әдебиеттерді, Қазақстан Республикасының заңдарын, Қазақстан Республикасының Конституциясын, мүгедектердің құқықтарына қатысты құжаттарды, көркем әдебиетті және т.б. арнайы технология бойынша әдебиеттер шығару және оқырмандарға Брайль әдебиеттерін сату жолға қойылды.

Кітапханада зағип жанның өмірде қандай жетістіктерге жететінін өз үлгісімен көрсететін, жас ұрпақты жемісті қызметке баулитын, «заманымыздың қаһармандары» болып табылатын мүмкіндігі шектеулі жандардың жетістіктері мен қызметін насихаттайтын бағдарламалар мен жобалар жүзеге асырылады.

ЗНКААРК пайдаланушыларымен жұмыс істеу дағдыларын жетілдіру мақсатында «Көмектес» көру қабілеті нашар жандарға арналған қоры, «Жылы ұя» оңалту орталығы, Қазақ соқырлар қоғамы, МОЛОВ ҚБ «Жігер», және Қазақстан зағип спортшылар одағы, «Еркеле» шығармашылық мүмкіндігі шектеулі жандарға арналған орталығы және «Керемет сәт» мүгедектер қоғамдық бірлестігі, Н.Островский атындағы Қазақ зағиптар қоғамының Мәдениет үйі, ҚММ Алматы облысының Есік қаласындағы «№1 облыстық арнайы мектеп-интернаты», КММ «№4 арнайы мектеп-интернаты» және т.б.

2015 жылы Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаев «Мүгедектердің құқықтары туралы конвенцияны ратификациялау туралы» заңға қол қойды. Заңның негізгі мақсаттары мүгедектер мен халықтың басқа да аз қозғалатын топтары үшін өмірінің басым салаларында объектілер мен қызметтердің қолжетімділігін қамтамасыз ету, оңалту саласында қызмет көрсету механизмін жетілдіру, мүгедектердің өмір сүруіне және қоғамға интеграциялануына тең мүмкіндіктер жасау. Конвенция мүгедектерге қатысты кемсітушілікті жоюға, олардың еңбекке, денсаулық сақтауға, білім алуға және қоғам өміріне толыққанды қатысуына, сот төрелігіне қол жеткізуге, жеке қауіпсіздікке, қанау мен қиянатқа ұшырамауға, қозғалыс еркіндігіне және жеке адамның ұтқырлығын қамтамасыз етуге бағытталған.

«Зағип және нашар көретін азаматтарға арналған республикалық кітапхана» РММ-ның негізгі мақсаттарының бірі – барлық басқа санаттағылар сияқты көзі нашар көретін азаматтардың ақпаратқа, ұлттық және жалпыадамзаттық мәдениетке, өркениетке толық қол жеткізуін қамтамасыз ету. Қазіргі заманғы маңызды тенденция – кітапхананы ақпараттық ресурстық орталыққа айналдыру, басқа да мүгедектерді, олармен жұмыс істейтін мамандарды және көпшілік кітапханаларды құжаттармен және ақпараттармен қамтамасыз ету, сол арқылы барлығына бірдей мүмкіндіктер жасау.

Қызметкерлер пайдаланушыларға мүгедектердің құқықтарын қорғау саласындағы мемлекеттік саясатты түсіндіруде тұрақты түрде көмек көрсетеді, Қазақстан Республикасының мүгедектерге қатысты нормативтік-құқықтық актілерін насихаттайды, «Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерін ратификациялау туралы» Заңының ережелері мен қағидаттарын түсіндіреді. Мүгедектердің құқықтары туралы конвенция» және Мүгедектер құқықтары туралы конвенцияның өзі, сол арқылы олардың оңалтуына және қоғамға интеграциялануына ықпал етеді.

«ЗНКААРК» РММ өз профилі бойынша пайдаланушылармен ауқымды жұмыс жүргізеді, алдыңғы қатарлы жұмыс тәжірибесін игеріп, енгізе отырып, жақын және алыс шетелдердегі мүгедектерге қызмет көрсететін кітапханалармен байланыс орнатады. Қызметкерлер кітапхананы дамыту және мүгедектерге қызмет көрсету мәселелері бойынша

республикалық және халықаралық семинарлар мен кеңестерге қатысады, сол арқылы әртүрлі санаттағы мүгедектер үшін кедергісіз орта жасайды.

Қазіргі уақытта кітапхана келесі бағыттар мен жобалар бойынша жұмыс істейді: жыл сайын «Кітап оқитын ұлт» ұлттық жобасы аясында республикалық әдеби-көркемөнер байқаулары, «Мақсатқа шектеу жоқ» республикалық байқауы. Халықаралық «Ақ таяқ» күні, «Ашық есік күні», «Біз үміт пен оптимизм береміз» атты тақырыптық диалог (жоғары сынып оқушылары арасында кәсіптік бағдар беру туралы) және т.б.

«Қол ұшындағы әлем» бағдарламасы аясында қаладағы жоғары оқу орындарының студенттеріне, арнайы мектептер мен балабақшалардың мұғалімдеріне, мүмкіндігі шектеулі жандармен жұмыс істеуге, олардың құқықтары мен мүмкіндіктерін түсіндіруге, жұмысқа орналастыруға арналған іс-шаралар тұрақты түрде өткізіліп тұрады.

Кітапхана қызметкерлері Новосібір облысының Мәдениет министрлігі мен Ресей кітапханалар қауымдастығының қолдауымен жыл сайын Новосибирск облыстық зағип және нашар көретін азаматтарға арналған арнайы кітапханасы ұйымдастыратын Халықаралық көмекші қызметтер мектебіне үнемі қатысады.

Кітапхана қызметкерлерінің түрлі іс-шараларға қатысуы оларды сапалы түрде байытады және пайдаланушыларға қызмет көрсетуді одан әрі жақсарту үшін тәжірибе береді.

Көзі көрмейтін және нашар көретін азаматтарға, соқыр және нашар көретін азаматтарға, студенттерге, басқа санаттағы мүгедектерге өтемақы төлеу мәселелерімен айналысатын адамдарға кітапханалық қызмет көрсету, басылымдардың барлық түрлері бойынша тиісті әдебиеттер жинағын қалыптастыру, оның желісіндегі арнайы кітапханаларға көмек көрсету және басқа да ұйымдармен «Зағиптар және нашар көретін азаматтардың республикалық кітапханасы» РММ белгілі жұмыстарды жүргізеді:

- Қазақстанның жоғары халықаралық беделін көрсететін материалдарды насихаттауға бағытталған;
- өмірлік, отбасылық және еңбек құндылықтарын насихаттау және тәрбиелеу;
- жастардың бойында отансүйгіштік, еңбекке, салт-дәстүрге деген құрмет сезімін қалыптастыру;
- барлық санаттағы мүгедектерді әлеуметтік оңалтуға, өмірге және басқаларға тұтынушылық емес көзқарасты дамытуға жәрдемдесу.

Бүгінгі таңда кітапханамыз кітапханалық процестердің автоматтандырылған жүйесімен, көзі нашар көретін адамдардың компьютерде жұмыс істеуіне арналған арнайы бағдарламалары бар тифлотехникамен және арнайы әдебиеттерді басып шығаруға арналған тифлотехникалық құралдармен жабдықталған мекеме. Мұның барлығы біздің қолданушыларға – мүмкіндігі шектеулі адамдарға ақпарат беру үшін үлкен мүмкіндіктер береді, сонымен қатар олардың

жұмысқа орналасуына көмектеседі. Біздің кітапхананың өзінде мамандардың 27 пайызы зағиптар (59 қызметкердің 16-сы зағип).

2005 жылдан бастап ЗНКААРК Алматы қаласындағы басқа кітапханалардың мамандарын біліктілігін арттыру үшін оқу базаларының бірі болып табылады. Соңғы бірнеше жылда кітапханаға Тәжікстан, Қырғызстан, Жапония, Үндістан, Ресей және Қазақстан облыстарынан мүмкіндігі шектеулі жандармен жұмыс істейтін мекемелердің мамандары ЗНКААРК тәжірибесін зерделеу мақсатында бірнеше рет келді.

Мүгедектерді әлеуметтік оңалтуға жәрдемдесу саласында біліктілікті арттырудың оқу алаңына айналған ЗНКААРК қызметінің арқасында біздің республикада бұл салада белгілі тәжірибе жинақталды. Осы тұрғыдан алғанда кітапхананың қызметін «халықаралық» деп санауға болады.

Бұл жұмыс тәжірибесі республикалық газеттер мен теледидар беттерінде талай рет жарияланды. «Мир» телеарнасы оңалту кабинетінің жұмысы туралы сюжет түсірді. Оңалту кабинетінде нашар көретін адамдарды сауықтыру бойынша іс-шаралар, оларды Брайль жүйесі арқылы жазуға және оқуға үйрету, кеңістікті бағдарлау сабақтары, үй ішінде және сыртында таяқшаны пайдалана отырып, өз бетінше қимыл-қозғалыс дағдыларын үйрету, ұсақ моториканы және саусақтардың тактильді сезімін дамыту сабақтары; психологиялық көмек (әңгімелесу, релаксация), бисер тоқу сабақтары (психологиялық жеңілдету үшін, саусақтардың ұсақ моторикасын дамыту, өмірге оң көзқараспен қарау, өз бетінше жұмыс істей білу үшін).

Кітапхананың қазіргі және болашақтағы мәселелері.

Заманауи ақпараттық технологиялар кітапхананы дамытудың стратегиясы мен тактикасын анықтайтын құрал болып табылады. Интернетке толық қолжетімділік жоқ және бұл кітапхананың ақпараттық орталық ретінде дамуына айтарлықтай кедергі келтіруде. Қазіргі уақытта ақпараттық-коммуникациялық технологияларды дамыту және заманауи цифрлық технологияларды енгізу саласында арнайы кітапханада айтарлықтай артта қалу және соның салдарынан пайдаланушыларға ақпараттық-кітапханалық қызмет көрсету деңгейінің жеткіліксіздігі байқалады.

Келесі сипаттағы бірқатар мәселелерді шешуге назар аудару қажет:

- қолданыстағы нормативтік базаның жетілмегендігі;
- заманауи талаптарға сәйкес келетін технологиялық жабдықтың жеткіліксіз саны (қазіргі заманғы компьютерлер, лазерлік принтерлер, қатты дискілер, магнитофондар, тифлокешендер);

- автоматтандырылған жұмыс орындары дербес компьютерлермен, принтерлермен (лазерлі, матрицалық), сканерлермен, ал зағип қызметкерлер үшін тактильді дисплеймен және Брайль принтерімен жабдықталуы керек;
- музыкалық аспаптар (домбыра, гитара, түймелі аккордеон) және іс-шараларға арналған құрал-жабдықтар (микрофондар, колонкалар, смарт-теледидар, кронштейндер), сондай-ақ көзі нашар көретіндерге арналған спорттық құрал-жабдықтар: жекпе-жек (үстел теннисі), тоғызқұмалақ, арнайы дойбылар жаңартылуы керек және шахмат.
- жиһазды жаңарту қажет: үстелдер, орындықтар, пуфиктер, сөрелер;
- зағип және нашар көретін азаматтарға арналған мамандандырылған әдебиеттердің, әсіресе анықтамалық, оқу-әдістемелік әдебиеттердің, баламалы форматтағы балалар кітаптарының және қазақ тіліндегі әдебиеттердің шығарылмауы, кітапхана қызметкерлерінің жалақысының төмендігі, бұл өз кезегінде жас мамандар арасындағы кадрлардың ауысуы әсер етеді.

Кітапхананы реформалау, жаңғырту және қайта құру.

Кітапхананың стратегиялық даму жоспарының негізгі міндеттерінің бірі кітапхананы жаңғырту бағдарламасын әзірлеу болып табылады. Теория және тәжірибе растағандай, жоспарлау барлық басқару шешімдерінің негізін құрайды.

Кітапхана жалпыға қолжетімді болуы керек. Келушілер мен мүмкіндіктері шектеулі студенттерді оқу үдерісінің толыққанды қатысушысы ету және интеллектуалды және шығармашылық дамуы үшін қолайлы жағдай жасау қажет.

Жабдық үшін қолданылатын:

- Брайль қарпіндегі оқулықтар мен көркем әдебиеттер, аудиокітаптар;
- тану, оқу және сканерлеуге арналған камерасы бар портативті құрылғылар;
- нашар көретіндерге арналған бағдарламалық қамтамасыз ету бар компьютерлер;
- цифрлық бейне үлкейткіштер немесе электрондық ұлғайтқыштар;
- арбадағы мүгедектерге кітап беру үшін биіктігі 0,85 м аспайды;
- оқу залындағы сөрелер мен орындарды қосымша жарықтандыру;
- тактильді белгілер, ақпараттық стендтер және аудиовизуалды тақталар.

Арбадағы мүгедектерге ыңғайлы болу үшін кеңейтілген жұмыс алаңдары мен ені 1,2 м-ден асатын өткелдер қарастырылады.

Кітап сақтау аймағы. Бұл аймақ мультимедиялық дискілерді сақтауға арналған шкафтарды, кітап сөрелерін, мерзімді басылымдарға арналған сөрелерді және индекстік шкафтарды орнату үшін қолданылады. Сөрелер жылжымалы болуы керек. Кітаптар таңдалған жүйелеу әдісі бойынша орналасады.

Осы ауданда оқырмандарының тапсырысы бойынша дайындалған «Кітап оқырманды күтуде» бұрышы үшін бірнеше тегін сөрелер болуы керек.

Материалдарды шығару және қабылдау аймағы. Бұл аймақта кітапханашының жұмыс орны құрылған. Абоненттік карталарды алфавиттік тәртіппен сақтауға арналған жәшіктері бар үстел-кафедра және файлдық шкаф орнатылған. Жұмыс үстел-кафедрасы электронды каталогы бар компьютермен және оқырмандардың электронды картотекасымен, сонымен қатар перифериялық құрылғылармен: принтермен, құжатты камерамен, дискті дубликатормен, көшіру машинасымен жабдықталған.

Ашық кіру аймағы. Бұл аймақ оқырмандарға жаңа басылымдармен, бестселлерлермен және біздің кітапхана шығаратын басылымдардың барлық түрлерімен шығарылған жұмыстармен еркін танысуы үшін ашық кітап шкафтарымен жабдықталуы керек. Рельефті және нүктелі шрифтпен әдебиеттерге қол жеткізуді жеңілдету үшін ашық кіру аймағында үстел мен кресло қажет.

Электронды ресурстар залы кітап сақтау және жазылу бөлімінен бөлініп, дербес бөлімге айналуы керек. Электрондық ресурс залында бір жалпы бөлме және кемінде үш жеке оқшауланған кабиналар болуы керек. Жалпы бөлмеде консультациялық қызметтерді және ақпаратты іздеу және өңдеу қызметтерін көрсететін қызметкерге арналған жұмыс орны болуы керек: жұмыс орнында кеңсе бағдарламаларының толық жиынтығы бар заманауи компьютер, сонымен қатар экранға қол жеткізу бағдарламасы және Брайль мәтіндік редакторы болуы керек. Компьютерге қосылатын: Брайль дисплейі, Брайль принтері, планшетті принтер және сканер.

Жалпы бөлме – зағип пайдаланушымен бірге жүретін адамдар үшін орындары болуы керек.

Екі жеке кабинкада зағип пайдаланушыларға компьютерлік жабдықпен және сенсорлық құрылғылармен жұмыс істеудің жалпы дағдыларын үйрететін қызметкерлерге арналған жұмыс станциялары болуы керек (офистік бағдарламалардың толық жиынтығы бар заманауи компьютер және экранға кіру бағдарламасы. Компьютерге Брайль дисплейі қосылуы керек).

Қалған кабинкалар нашар көретін оқырмандардың өз бетінше жұмыс істеуі үшін жабдықталуы керек. Оларда кеңсе бағдарламаларының толық жиынтығы бар заманауи компьютерлер, сонымен қатар экраннан оқу құралы және Брайль мәтіндік редакторы болуы керек. Компьютерге қосылатын: Брайль дисплейі, Брайль принтері, планшетті принтер және сканер. Сонымен қатар, оқырмандарға арналған дербес жұмыс кабинкаларында басқа да тифлотехникалық құрылғылар болуы керек: оқу машиналары мен тифлоплейерлер.

Электрондық ресурстар бөлмесінің барлық қызметкерлері мен келушілері Интернетке жоғары сапалы қолжетімділікке ие болуы керек.

«Сөйлейтін» және Брайль кітаптарын шығару» бөлімі аудиокітаптар мен Брайль қарпімен кітаптар шығарады. Осылайша жинақ қажетті арнайы әдебиеттермен толықтырылады. Қазақстан, 3 арнайы бөлімдері, 142 кітапхана пунктен тұратын зағип және нашар көретін азаматтарға арналған кітапханалар желісі бар, сондай-ақ зағип және нашар көретін балаларға арналған 12 арнайы мектеп-интернат.

Кеңес Одағы ыдырағаннан кейін Брайль оқулықтары өте аз шығарылды, қазір кітапханалар мен мектептер бұл кітаптарға зәру. Сондай-ақ, мектеп бағдарламасына сәйкес оқушылар қосымша (көркем) әдебиеттерді оқуы қажет, бірақ мектеп кітапханаларында оның жетіспейтінін айта кеткен жөн.

Бөлімнің міндеті өте маңызды: кітапхана жанынан мамандандырылған баспахананы дамыту және іске қосу. Көзі нашар көретін оқырмандардың сұраныстары бойынша жыл сайын олардың сұраныстарын қанағаттандыру. Көзі көрмейтін және нашар көретін балаларға арналған арнайы мектеп-интернаттар үшін қажетіне қарай қосымша (көркем) әдебиеттер шығару. Өзбекстан Республикасы мен Ресей Федерациясының Мәскеу қаласында жинақтаған тәжірибемізге сүйенсек, НБШ көркем әдебиеті мен оқу материалдарын басып шығару үшін кітапхана жанынан баспахана құру үшін келесі шарттар қажет: Ауданы. баспахананың кемінде 420 шаршы метр, 300 шаршы метрі тікелей өндіріс бөліміне бөлінеді, осы мекемеде Index BrailleBox V5 өнеркәсіптік 5 Брайль принтері қолданылатынын ескерген жөн, сондай-ақ баспа және кітап түптеу үшін тиісті арнайы жабдықтар.

Бүгінгі таңда инклюзивтілік біздің еліміздің негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Осы орайда баспахананың ашылуы оның нығаюына тың серпін болмақ.

Балалар – халықтың экономикалық және әлеуметтік жағынан ең аз қорғалған бөлігі. Сондықтан кітапханада жаңа қызметтер болуы керек: балаларды компьютерлік сауаттылыққа үйрету, Брайль қарпімен оқу және т.б.

«Балдырған» балаларды оқуды дамыту орталығын ашу қажет. Балалардың оқуды дамыту орталығы қорын қалыптастыру үшін жыл сайын мекемеге жалпы қаржыландырудың кемінде 10% тарту қажет. Сондай-ақ жинақты әр 5 жыл сайын жаңартып, оның көлемін ұлғайтып, балалар әдебиетінің ең маңызды көшірмелерін Брайль қарпіне және аудио дискілерге аударып, әртүрлі тасымалдағыштардағы құжаттардың бар-жоғына қатысты әртүрлі ақпарат көздерін пайдаланған жөн. Балалар жазушыларын балалармен кездесуге шақырып және оларға PR науқанының қызметтерін көрсету.

Кітапхананы дамыту стратегиясы Балалардың оқуды дамыту орталығында жаңа бөлімшелерді құруды көздейді, олардың ішінде **балалармен шығармашылық жұмыс жасайтын «Балапан» секторын** ерекше атап өтуге болады. Даму секторында балалар тактильді кітаптар жасай алады. Тактильді кітаптың негізгі қызметі – соқыр немесе нашар көретін балаға қоршаған әлемді тануға және қабылдауға көмектесу. Оның көмегімен бала қолмен нақты пропорцияда қарауға

болмайтын үлкен немесе өте кішкентай заттар туралы алғашқы түсінігін алады. Ашық түстер көру қабілеті бұзылған баланы көру қабілетінің қалған бөлігін пайдалануға және көздері мен қолдарының бірлескен жұмысын жаттықтыруға мәжбүр етеді. Кітапта түймелердің, баулардың болуы балалардың ұсақ моторикасын дамытуға көмектеседі. Бұл заттың пішіні мен өлшемін анықтауға көмектесетін жанасу сезімі, өйткені ақпарат тактильді сезім түрінде келеді.

Коворкинг орталығын құру маңызды, ол эстетикалық келбетке ие болуы керек, сонымен қатар жайлылық пен жайлылық атмосферасын құруы керек. Кітапханадағы коворкинг – бұл бірегей құбылыс, яғни кез келген адам немесе адамдар тобы осында келіп, мұнда мүлдем тегін жұмыс істей алады немесе өз іс-шарасын ұйымдастырып, өткізе алады. Кеңістік жұмыс үшін мүмкіндігінше ыңғайлы болуы керек: үстелдер, орындықтар, компьютерлер, проектор, ыңғайлы креслолар мен дивандар, WiFi. Коворкинг пайдаланушыларына кітапхана ресурстарына шексіз қолжетімділік қамтамасыз етілуі керек және кітапханашылардың кәсіби көмегі міндетті болып табылады.

Мұнда әр дизайн элементін мұқият таңдап, жұмсақ ыңғайлы жиһазды орналастыру керек. Мұндай аймақ бірнеше бөлікке бөлінуі керек, соның ішінде **бейне зал, ойын бөлмесі және лекотека**. Мысалы, лекотекада балалармен психологтар, логопедтер, реабилитологтар, дефектологтар және басқа мамандар жұмыс істей алады.

Демалыс бөлмесі балалардың дамуы мен қарым-қатынасына мүмкіндік береді: олар үстел ойындарын ойнайды. Бейне залда аудио сипаттамасы бар мультфильмдер көрсетіледі.

Лекотека – дамуында ақауы бар балаларды тәрбиелеп отырған отбасыларға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету жүйесі. Лекотека қызметі білім берудегі гуманистік көзқарасқа негізделген және мыналарға бағытталған:

- ата-аналардың баланың жеке басын дамытудағы күш-жігеріне қолдау көрсету;
- бала мен отбасының басқа мүшелері арасында тиімді қарым-қатынас орнату;
- оқудың алғы шарттарын қалыптастыру;
- ата-ана мен бала қарым-қатынасын үйлестіру.

Демалыс аймағын кітапхананың ішінде ғана емес, оның сыртында да ұйымдастыруға болады. Мәселен, мекеме жанынан тек ойын және спортпен айналысуға ғана емес, түрлі бұқаралық іс-шараларды өткізуге де пайдаланылатын спорт және балалар алаңын жабдықтауға болады.

Коворкинг орталығының ашылуымен жұмысты жандандырып, кітапханаға зиялы қауымды бұдан да көп тартамыз, бұдан да қызықты шаралар, семинарлар, шеберлік сабақтарын ұйымдастырамыз деп отырмыз. Коворкинг өзін жай жұмыс кеңістігі емес, креативтілік, кәсіби коммуникация және акселератор үшін платформа ретінде көрсетеді.

Пайдаланушылар үшін кітапханада заманауи дизайн мен қолайлы жағдай жасау маңызды мәселе болып табылады. Ол үшін жаңа кітапхана жабдықтарын сатып алу, кітапхананың ауданын кеңейту, кеңістікті аймақтарға бөлуді қамтамасыз ету қажет.

Электрондық афишаның көмегімен пайдаланушыларды жаңадан келген кітаптармен, жоспарланған іс-шаралардың жарияланған тізімімен таныстыруға болады. Ал электронды ақпараттық киоск оқырмандарға мекеменің қызмет көрсету бөлімдері мен басқа да қызметтерінің орналасқан жері туралы ақпарат алуға, кітапхана мен электронды каталогты пайдалану ережелерімен танысуға көмектеседі.

Кітапхананы кеңістіктік аймақтарға бөлу **оқу, қарым-қатынас, жұмыс және демалу үшін** тартымды, ашық және белсенді кеңістіктер жасайды.

Барлық аймақтарды келесі блоктарға бөлуге болады:

Кіру

- **Вестибюль аймағы** (Кіреберістегі кітап сөрелер буккроссинг пен хабарландырулар сөрелерін орналастыру мүмкіндігі бар ықшам күту алаңы. Кіре беріс алаңы қозғалысы шектелген адамдардың қол жетімділігі үшін жабдықталған және тамбурмен бөлінген болуы керек).

- **Гардероб**

- **Ақпараттық** (Бұл аймақ сонымен қатар кітапхананың орналасуы туралы ақпаратты қамтамасыз етуі немесе келушіні оның кеңістігінде бағдарлауы керек)

Оқиғалы

- **Іс-шара алаңы** (сахнасы бар ойын алаңы және көрермендерге арналған орындар)

- **Көрме алаңы** (көрмелерді өткізуге, мультимедиялық файлдарды таратуға арналған. Көрермендерге арналған орындар, соның ішінде жылжымалы немесе жиналмалы орындар болуы керек)

- Қажет болған жағдайда концерттік залға айналдыруға болатын конференц-зал.

Ойын алаңы

- **Балалар ойын алаңы** (шығармашылық әрекеттер, ойындар, оқу және қарым-қатынас үшін)

- **Ересектерге арналған ойын алаңы** (интеллектуалдық және үстел ойындары)

Жұмыс алаңы

- **Жеке жұмыс аймағы** кітаптармен, мерзімді басылымдармен, электронды құрылғылармен (соның ішінде ноутбуктер мен планшеттер) ыңғайлы, мақсатты, оқшау жұмыс істеу мүмкіндігін қамтамасыз етуі керек.

Жеке қызмет көрсету аймағында 5 кабина болуы керек: тифлокешендермен жабдықталған 2 кабина; 3 кабина – ДК-мен жабдықталған. Конференц зал оқу залынан бөлек болуы керек. Оқу залы жеткілікті орындықпен (25 үстел мен орындық) жабдықталуы керек.

-Мастер-класс және топтық жұмыс алаңы (бірнеше адамның бірлескен жұмысын қамтиды. Алаң дыбыс өткізбейтін болуы керек, сонымен қатар кітапхананың басқа аймақтарынан көрнекі түрде бөлінген болуы керек. Алаң графикалық, бейне және мәтіндік материалдарды көруге арналған жабдықпен жабдықталуы мүмкін. Алаңның топтық іс-әрекеттердің әртүрлі түрлеріне оңай өзгертін болуы: пікірталас, шеберлік сыныптары, лекциялар, шоулар).

-Ноутбуктермен және стационарлық компьютерлермен жұмыс істеу аймағы

- Келіссөздер бөлмесі (Алаң жеке және топтық жұмыс үшін орындықтармен және үстелмен жабдықталуы керек. Алаң мобильді құрылғылармен жұмыс істеуді көздейді, сондықтан ол электр розеткаларымен жабдықталуы керек. Ол үлкен экранда жеке құрылғылардан графикалық және мәтіндік материалдарды көрсету мүмкіндігін қамтамасыз етуі керек)

-Коворкинг

-Басып шығару және қызмет көрсету аймағы (басып шығару мүмкіндіктері бар өзіне-өзі қызмет көрсету алаңы, сонымен қатар файлдармен, макетпен, кең форматты басып шығарумен және басқа қызметтермен жұмыс істеуге арналған толыққанды бөлме)

Оқитын алаңы

- Кітап көрмесі алаңы (көрме алаңы). Сөре мен оқу алаңы арасындағы ені кемінде 75 см, ал сөрелердің ұштары арасында - 120 см болуы керек.

- Жаңа әдебиет аймағы

- Мерзімді басылымдар аймағы

- Еркін оқу аймағы

- Жазылым аймағы

- Оқу залының аумағы

- Қордың ашық қоймасы

- Тыныштық аймағы

- Сирек кездесетін кітаптар жұмыс аймағы

Ойын-сауық алаңы

- Кафе аймағы

-Демалыс және байланыс аймағы (Күту және байланыс аймағы қарым-қатынасқа ыңғайлы болуы керек. Ыңғайлы жылжымалы орындықтар мен үстелдер болуы керек)

Техникалық

- Қорды жинақтау кабинеті
- Техникалық аймағы
- Қызмет көрсету аймағы

Сақтау

- Жабық қор
- Қойма

Кітапхананы қайта құру, жаңғырту және аймақтарға бөлу жоспары әзірленді.

ЗНКААРК халықаралық DAISY стандартын толық енгізу және цифрлық аудиокітаптарды шығаруды жалғастыру сияқты міндеттерге басымдық береді.

Кітапхананың барлық қызметі Жарғыға және әртүрлі халықаралық актілердің нормаларына сәйкес көзі нашар көретін азаматтардың ақпаратқа қолжетімділігін қамтамасыз етуге бағытталған.

Бүгінгі таңда кітапхана ерекше қажеттіліктері бар оқырмандардың рухани байланысын нығайтып, бос уақытын пайдалы өткізетін, қоғамдық шараларға қатысатын орын ретінде қарастырылады. Бұл жерде басқа кітапханаларда жоқ қызметтер тек көзі көрмейтіндерге ғана емес, есту және тактильді бұзылыстары бар адамдарға да ұсынылады:

- білім беру, кәсіптік, әлеуметтік-мәдени және демалыс қызметін қамтамасыз ету үшін ақпараттық, мәдени-ағарту және сауықтыру қызметтерін көрсету;
- кітап пен оқу, ақпараттық сауаттылық арқылы оңалту мен әлеуметтенуге ықпал ету;
- бейімдеу технологиялары мен оңалту құралдарын пайдалану негізінде кітапхана қорларына, ақпараттарға, білімдерге және мәдени құндылықтарға еркін және тең қолжетімділік;
- қоғамға толыққанды интеграциялау, мүгедектер мен олардың отбасыларының өмір сүру сапасын жақсарту.

Кітапханалар бүгінде қоғамдық процестің бір бөлігі емес, оның орталығына, оны біріктіретін, топтастырушы ұйымдарға айналып, әлеуметтік катализатор рөлін атқара бастады. Кітапханалар өз пайдаланушыларын біледі және олармен жаңа деңгейде қарым-қатынас жасайды. Бұл үрдісті бүкіл әлемде байқауға болады. Кітапханалар құқықтық қамтамасыз ету және құқықтық ақпаратқа қол жеткізу орталықтары ретінде әрекет етеді. Бұл мүдделері ұқсас топтар жиналатын қауіпсіз орын. Кітапханалар ақпаратқа қол жеткізуді қамтамасыз етіп қана қоймайды, сонымен қатар деректерді құруға және тиімді пайдалануға көмектеседі. Жеке тұлғалардың интеллектуалдық дамуы мен әртүрлі

дағдыларды қалыптастыруға арналған құралдарға қолжетімділікті қамтамасыз етуде кітапханалар барған сайын маңызды рөл атқарады: шығармашылық, іскерлік, модельдеу және т.б. Нәтижесінде олар ашық білім беру ресурстарының белсенді дамуына ықпал етеді. Ақпаратты белсенді таратуы қосымша қиындықтар туғызады. Адамдар шешім қабылдау үшін нақты ақпаратқа ие болуы керек, сондықтан кітапханалар ақпараттық сауаттылық қызметтерін ұсынады.

ЗНКААРК негізгі міндеттері:

- оқырмандарға, студенттерге, оқушыларға және басқа санаттарға олардың ақпараттық сұраныстарына сәйкес толық және жедел кітапханалық және ақпараттық-библиографиялық қызмет көрсету;
- оқырмандардың бейіндік және ақпараттық сұраныстарына сәйкес кітапхана қорын қалыптастыру;
- анықтамалық-библиографиялық аппараттар мен мәліметтер қорын ұйымдастыру және жүргізу;
- ақпараттық мәдениетке тәрбиелеу: кітаптарды, басқа оқу құралдарын, ақпараттық ресурстарды, кітапхананы пайдалану дағдыларын қалыптастыру;
- оқырмандарды анықтамалық материалдармен жұмыс істеуге үйрету: ақпаратты іздеуге, таңдауға және сыни тұрғыдан бағалауға үйрету;
- кітапхана қызметін жетілдіру, техникалық жарақтандыру негізінде олардың сапасын арттыру, кітапханалық-ақпараттық процестерді компьютерлендіру және автоматтандыру, ыңғайлы кітапханалық ортаны қалыптастыру;
- кітапханалық және ақпараттық-библиографиялық қызмет көрсету мәселелері бойынша әдістемелік жұмыс жүргізу;
- оқырмандардың әдебиетке деген сұранысын неғұрлым толық қанағаттандыру үшін кітапханалармен және басқа мекемелермен іс-әрекетті үйлестіру және ынтымақтасу.

Пайдаланушылардың тіл мәдениетін тәрбиелеу

Мемлекеттік тіл саясатын жүзеге асырудың негізгі басымдығы мемлекеттік тілдің қолданыс аясын кеңейту, орыс тілінің функцияларын сақтау және ағылшын тілін үйренуге мүмкіндіктер жасау болып табылады

«ЗНКААРК» РММ-де іс жүргізу мемлекеттік тілде жүргізіледі, кітапхананың іс номенклатурасы да екі тілде. Барлық іс қағаздары мен барлық қоғамдық шаралар екі тілде жүргізіледі. Әдістемелік және библиографиялық құралдар қазақ және орыс тілдерінде шығарылады. Сайыстар өткізіледі. Сондай ақ, қазақ тіліндегі жалпақ баспа әдебиеті жыл сайын орта есеппен алғанда 250 сағаттан астам дыбыстандырылады. Зағип оқырмандар қажетті ақпаратты бөлімдерде екі тілде алады.

Қазақ әдебиетін насихаттау мақсатында кітапханада республикамыздың жас жазушылары және ақындарымен шығармашылық кездесулер өткізіледі, кітапхана оқырмандарына арналған «Өнер өрімдері», «Незабудка», «Соловьи Алатау», «Қаламқас» поэзия клубтары ұйымдастырылған.

Мүгедектер мен кітапхана пайдаланушылары арасында толерантты тілдік орта қалыптастыру, тіл мәдениетін тәрбиелеу, қазақ терминологиясын жетілдіру шараларының тиімділігін арттыру қажет.

Салауатты өмір салтын насихаттау

Салауатты өмір салтын дамыту және насихаттау аясында кітапханада мүмкіндігі шектеулі жандардың спорттың қолжетімді түрлерімен айналысуына жағдай жасалған. Кітапханада осы бағытта жүйелі жұмыс жүргізетін өнер және спорт бойынша әдебиеттер бөлімі бар. Онда жыл сайын шахмат, дойбы, тоғызқұмалақ, үстел теннисі және басқа да ойындардан жарыстар өткізіліп тұрады.

Болашақта «ЗНКААРК» РММ-нің алдында келесі міндеттер тұр:

- салауатты, бәсекеге қабілетті ұлтты қалыптастыру факторы ретінде мүгедектер арасында қолжетімді спортты насихаттаудың кешенді тәсілін әзірлеу;
- түрлі спорттық шаралар арқылы салауатты өмір салтын насихаттау.

Діни қызмет саласындағы мемлекеттік саясат мәселелері бойынша ақпараттық қамтамасыз етуді жетілдіру

Діни қызмет саласындағы басым бағыт – дін саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру және қоғамдағы конфессияаралық келісімді қамтамасыз ету. Бұл саладағы басты мақсат – зайырлы мемлекет жағдайында мемлекеттік-конфессиялық қатынастардың тиімді моделін қалыптастыру. Этносаралық және конфессияаралық келісімді қамтамасыз етудің және діни экстремизмнің алдын алудың тиімді жүйесін әзірлеу.

Діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимылдың 2013-2017 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы аясында ағартушылық-түсіндіру жұмыстарына, діни экстремизм мен терроризмнің алдын алу шараларына, қоғамдағы толеранттылық пен конфессияаралық келісімді сақтауға ерекше көңіл бөлінеді. Бұл бағыттағы кітапхана қызметі біздің кітапхананың пайдаланушыларымен жүйелі жұмыс жүргізуді көздейді.

Осы бағыт аясында алға қойылған мақсаттарға қол жеткізуге бағытталған бірқатар шаралар жүзеге асырылуда:

- ел дамуының негізгі басымдықтары мен стратегиялық бағдарламалық құжаттарды түсіндіруге бағытталған ақпараттық-түсіндіру іс-шараларын өткізу;
- еліміздегі мемлекеттік рәміздерді қолдану тәжірибесін түсіндіру;
- мемлекеттік-конфессиялық және конфессияаралық қатынастарды үйлестіру

III. Кітапхана қызметін цифрлық түрлендіру.

ЗНКААРК зағип жандарға арналған жалғыз газет «РБНСГ-ВЕСТИ» негізін қалаушы болып табылады, ол 2006 жылы Қазпошта каталогына енгізілген. Бұл басылым әртүрлі пішімдерде қол жетімді: баспа, Брайль және Интернет нұсқалары. Газетті республиканың барлық арнайы кітапханалары алады. Бір қызығы, физикалық кемістігі бар адамдар газетті шығаруға қатысады, яғни көру қабылеті нашар адамдар. Газетте Қазақ зағиптар қоғамының мәселелері, ЗНКААРК және республика жаңалықтары, көру қабілеті бұзылған адамдардың материалдары, Қазақстан Республикасының арнайы кітапханаларының тәжірибесі жарияланады, Қазақстанның соқыр ақындарының шығармашылығы. Газет таралымы 100 дана.

2011 жылдан бастап кітапхана «Менің жолым» «Мой путь» «сөйлейтін» газетін шығарумен айналысады. Қазақ және орыс тілдерінде «Бұқаралық ақпарат құралдарының беттері арқылы», «Адам және уақыт», «Кітапхана қорындағы әдебиеттер», «Музыкалық лекторий», «Автор оқиды» деген бөлімдер Республиканың заңнамалық құжаттарын камтиды. Қазақстанда мүгедектердің құқықтарын қорғайтын және әлеуметтік мәселелер мен оларды шешу жолдарын қарастыратын заңдарға ерекше көңіл бөлінеді.

Кітапханада нашар көретін адамдарға қолжетімді **www.blindlib.kz** бейімделген сайты бар. Автоинформаторды пайдаланушылар белсенді түрде пайдаланады, ол арқылы оқырмандар үнемі ЗНКААРК өмірі туралы жаңа ақпаратты алады. Кітапхананың Instagram және Facebook, TikTok желілерінде жеке аккаунты бар, онда жаңалықтар мен оқиғалар туралы ақпарат орналастырылады.

Бөлімдерде интернетті белсенді пайдаланады, әр бөлімнің электрондық поштасы бар. Электрондық бөлмедегі кітапхана қызметкерлері зағиптарға арналған JAWS, FUSION, MVDA экранына қол жеткізу бағдарламаларын пайдалана отырып, зағип пайдаланушыларға компьютерлік сауаттылыққа үйретеді. Электрондық ресурстар залы компьютер мен сенсорлық экранның негізгі дағдыларын, телефондағы TalkBack және VoiceOver бағдарламаларын үйретеді.

Оңалту кабинеті әдебиеттермен, көрнекі құралдармен және тифлоаппараттармен жабдықталған.

Кітапхананың жеке www.blindlib.kz сайты бар, сонымен қатар қазақ тілінде Брайль қарпімен мәтіндерді басып шығаруға мүмкіндік беретін арнайы «Duxbury» бағдарламасы орнатылған. Кітапханада Adobe Audition бағдарламасымен жұмыс істейтін 2 дыбыс жазу студиясы бар.

Кітапхана жинақты қалыптастыру ерекшеліктерін ескере отырып, кітапханалық процестерді автоматтандыруға арналған «ААЖ – ҚР АҚ» арнайы кітапханалары үшін бағдарлама жасады: рельефті-нүктелік, дауысты әдебиеттер, сонымен қатар жайпақ баспа шрифті кітаптар, электронды тасымалдағышта. Болашақта Интернетке қолжетімділікпен (веб-нұсқа) барлық кітапханалар желісін қамтитын бірыңғай кітапхана бағдарламасына көшуді жоспарлап отырмыз.

Басылымның барлық түрлерінің әдебиеттерінің электрондық каталогтарын құру бойынша жұмыс жалғасуда. Дәстүрлі баспа басылымдарымен қатар кітапхана қорын электронды құжаттармен және қашықтағы ақпараттық ресурстармен (деректер базалары, электронды кітапханалар және т.б.) толықтыру қажет.

Көзі көрмейтін және нашар көретін азаматтардың ақпаратқа қол жеткізуін жеңілдету үшін әртүрлі құрылғылар мен бағдарламаларды пайдалана отырып, тифлокешен қолданылады: экранды оқу құрылғылары, тактильді Брайль дисплейі (сөзі көрмейтіндер және нашар көретін адамдарға электронды құрылғылармен өзара әрекеттесуге мүмкіндік беретін тактильді кері байланысы бар құрылғы), Брайль шрифтімен басып шығаруға арналған принтер, арнайы сканерлеуші оқу машиналары (түпнұсқа басып шығарылған мәтінді сканерлейтін, оны танитын және сөйлеуге түрлендіретін), дауыстық көмекшілер (көзі көрмейтін және нашар көретін адамдарға дауыстық командалар арқылы құрылғыларды басқаруға мүмкіндік беретін бағдарламалар). Көру қабілеті нашар адамдар үшін ақпаратқа қол жеткізудің оптикалық және электронды құралдары. Электрондық үлкейткіштер (бейне үлкейткіштер, электронды үлкейткіштер, экранды үлкейту бағдарламалары). Электрондық бағдарламалық үлкейткіштер.

Мұның барлығы мүгедектердің ақпаратқа кедергісіз қол жеткізуін қалыптастырады және жақсартады, қоғамды ізгілендіру үдерісіне өз үлесін қоса отырып, мүгедектердің әлеуметтік интеграциясы мен әлеуметтік оңалтуына ықпал етеді.

IV. Қызметінің стратегиялық бағыттары, ЗНКААРК дамуының стратегиялық мақсаттары

Республикадағы арнаулы кітапханалардың рөлі мен маңызын арттыруға ықпал ету.

Кітапхана пайдаланушыларына ақпараттық-кітапханалық қызмет көрсету сапасын арттыру.

Алматы қаласы мен Алматы облысында тұратын нашар көретін адамдарды, қарттарды және мүмкіндігі шектеулі адамдарды кітап оқуға тарту

Мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін кедергісіз ортаны қамтамасыз ету: пайдаланушыларға цифрлық сауаттылықтың жаңа дағдыларын меңгеруге көмектесетін қызметкерлердің күш-жігері арқылы ақпараттық және коммуникациялық технологияларға қол жеткізу арқылы цифрлық инклюзияны дамыту.

Қоғамдық келісімді сақтау және нығайту, жаңа қазақстандық патриотизмді тәрбиелеу.

Адамдардың мәдени және шығармашылық дамуына қолдау көрсету, мүмкіндігі шектеулі жандардың өз мүмкіндіктерін жүзеге асыруына көмектесу.

Кітапхананың қазіргі кезеңдегі басты мақсаты – көру қабілеті нашар жандардың ақпараттық, білім беру және мәдени қажеттіліктерін қанағаттандыру, пайдаланушылардың барлық деңгейдегі ақпаратқа қол жеткізуін қамтамасыз ету, сонымен бірге ол оңалту қызметін де атқарады. Оқырмандарға кітапхана қабырғасында, үйде, кітапхана пункттері арқылы және қашықтан кітапхананың цифрлық кеңістігінде қызмет көрсетіледі.

Елдегі қоғамдық-саяси процестер мен этносаралық қатынастардың тұрақты дамуына жәрдемдесу, азаматтық ұстанымы негізінде қазақстандық бірегейлік пен бірлікті нығайту, «Мәңгілік Ел» патриоттық идеясының құндылықтарын насихаттау және болашағы біртұтас ұлтты қалыптастыру.

Түрлі спорттық шаралар арқылы салауатты өмір салтын насихаттау.

Негізгі бағыттарды әзірлеу.

1. Кітапхананы жаңғырту.
2. Кітапхана қорын дамыту және сақтау.
3. Ақпараттық технологияларды дамыту және кітапхана қызметін цифрлық түрлендіру.
4. Азаматтардың шынайы ақпаратқа тең және еркін қол жеткізуін қамтамасыз ету.
5. Кадрлық қамтамасыз ету.

V. Кітапхана қорын дамыту және сақтау.

Кітапхана алдында ақпараттық-кітапханалық ресурстарды қалыптастыру бойынша жұмысты оңтайландыру бағдарламасын әзірлеу міндеті тұр. Республиканың ұлттық байлығы ретінде кітапхана қорын, бірінші кезекте облыстық маңызы бар жинақтарды сақтау.

Қазіргі уақытта арнайы кітапханадағы қорды жинақтаумен кітап қорын толықтыру, өңдеу және каталогтарды ұйымдастыру бөлімі айналысуда. Кітапхана қорын толық дамыту және сақтау үшін қайта құру кезінде оны 2 бөлімге бөлу қажет: 1. Кітап қорын толықтыру бөлімі; 2. Құжаттарды өңдеу және каталогты ұйымдастыру бөлімі. Соңғы жылдары

кітапхананың кітап қоры ұлғайып келеді, сондықтан бөлімдерде құжаттарды орналастыру және сақтау үшін орын жеткіліксіз. Бөлімдерде желдету қажет, өйткені кітап шаңы, баспа бояуы қызметкерлер үшін зиянды микроклиматты жасайды: жаңа кітаптарды, мерзімдік басылымдарды (газеттер, журналдар), электронды тасымалдаушыларды алу кезінде (ҚР ҚНЖЕ 4.02-42-2006). Жұмыс орындарындағы салыстырмалы ылғалдылық пен ауаның жылдамдығы бөлмелердің микроклиматының рұқсат етілген санитарлық нормаларына сәйкес болуы керек (Санитарлық ережелер "Әкімшілік және тұрғын ғимараттарға қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар"). Жұмыс аймағында жеткіліксіз жарықтандыру қызметкерлердің әл-ауқатына және олардың өнімділігіне әсер етеді (ҚР ҚНЖЕ 2.04-05-2003). Қордың пайдалану процесінде де, сақтау режимінде де сақталуын және мемлекеттік пайдалануға беруді қамтамасыз ету мәселесі қазіргі уақытта ведомстволық бағыныстылығына қарамастан барлық деңгейдегі кітапханалардың алдында тұр.

Кітапхана қорындағы құжаттардың есебі кітапхана қызметін есеп беру және жоспарлаудың негізі болып табылады, олардың сақталуын қамтамасыз етуге көмектеседі.

Жаңа ақпараттық технологияларды тәжірибеге енгізу әртүрлі санаттағы пайдаланушыларға қызмет көрсетуді жақсарту үшін нақты алғышарттар жасайды, қызметте демократияландыруды дамытуды жалғастыруға мүмкіндік береді, оның ішінде:

- басылымдарды шығару және әдебиеттерді қабылдау технологиясын жетілдіру;
- тапсырыс шарттарын жақсарту;
- кітапхананың қосалқы және негізгі қорларына ішінара ашық қолжетімділік жүйесін енгізу;
- пайдаланушылардың электрондық каталогтарға және ЗНКААРК басқа ресурстарына тәуелсіз қол жеткізу аймақтарын дәйекті құру;
- пайдаланушылардың мақсатты топтарының қажеттіліктеріне бағдарлану, оқырмандардың пікірлерін, бағалауларын және ұсыныстарын ескере отырып, сұранысты бақылау.

Кітапхана өз пайдаланушыларына кітаптарды кез келген қолжетімді ортада және кез келген форматта, соның ішінде тікелей экранда оқу арқылы ұсынады. Кітапхананың кітап қорының байлығы мен жан-жақтылығы оған жас жағынан да, әлеуметтік жағынан да әртүрлі оқырман аудиториясына қызмет көрсетуге мүмкіндік береді.

ҮІ. Кітапхана қызметін әдістемелік қамтамасыз ету

Кітапхана қызметін әдістемелік қамтамасыз ету әрқашан оның мазмұнын, сипатын және бағытын айқындайтын біртұтас принциптер негізінде жүзеге асырылып келеді. Іргелі принциптері: белсенділік принципі, ұсынымдық сипаттағы принцип, сараланған көзқарас принципі, кітапханалармен тікелей байланыс принципі, тиімділік принципі.

Бүгінгі күні кітапхананың әдістемелік қызметінің басым бағыттарына жататын:

- инновацияларды анықтау және тарату;
- кітапхана қызметкерлерінің біліктілігін арттыру жүйесі;
- нормативтік және нұсқаулық базаны құру;
- кеңес беру.

Кеңесшінің негізгі функцияларының бірі – менеджерлер мен кітапханашылардың біліктілігін арттыру.

Әдістемелік іс-шаралар кітапхана жұмысын жақсартуға, олардың тәжірибесіне жаңа, прогрессивті формалар мен әдістерді енгізуге бағытталуы керек. Бірақ ол міндетті, директивті сипатқа ие бола алмайды. Ұсыныстар тек кітапханашылардың өз қызметін әдістемелік қамтамасыз ету үшін нақты кітапхананың қажеттіліктері мен шарттарына сәйкес келетін ұсыныстарды таңдай отырып, өз бетінше пайдалануға құқығы бар кеңестер мен тілектер болып табылады.

2015 жылы «Тифлологияның ақпараттық-библиографиялық жұмысы бөлімі» мен «Кітапхана ісін дамыту және әдістемелік жұмыс бөлімі» екі бөлімнің мақсаты мен міндеттері өте зор екендігіне қарамастан, бір – «Кітапхана ісін дамыту, библиография және тифлология бөліміне» біріктірілді.

Жаңғырту барысында «Кітапхана ісін дамыту, библиография және тифлология бөлімін» екі дербес бөлімге: «Ақпараттық-библиографиялық жұмыс және тифлология бөліміне», «Кітапхана ісін дамыту және әдістемелік жұмыс бөліміне» таратқан жөн.

«Кітапхананы дамыту және әдістемелік жұмыс бөлімі» келесі жұмыс түрлерін жүзеге асырады:

- республиканың арнайы кітапханаларының қызметін реттейтін нұсқаулықтарды, ережелерді және басқа да нормативтік құжаттарды дайындауға бірлесіп қатысады;
- республиканың облыстық арнаулы кітапханаларының жұмыс бағыттарын айқындайды;
- кітапхана жұмысының теориялық және практикалық мәселелері бойынша республикалық және аймақтық кеңестер, семинарлар мен практикумдар ұйымдастырады, тәжірибе алмасу, республика кітапханасы қызметкерлерінің біліктілігін арттыруға қатысады;

- арнайы кітапханалардың кітапхана қызметкерлерінің біліктілігін арттыру жүйесін әзірлейді және оны жүзеге асыруға қатысады;
- семинарлардың, практикумдардың, біліктілікті арттыру курстарының, баяндамалардың бағдарламаларын жасайды, консультациялар мен ұсыныстар дайындайды;
- кітапхананың функционалдық бөлімдерімен бірлесіп әдістемелік және практикалық көмек көрсету үшін республиканың арнаулы кітапханаларына сапарлар ұйымдастырады;
- ғылыми-тәжірибелік конференцияларды, семинарларды, дөңгелек үстелдерді, іссапарларды, әдістемелік құралдарды, жинақтарды, брошюраларды басып шығаруды пайдалана отырып, республика, ТМД және шет елдер кітапханаларының озық тәжірибесін зерделейді, жалпылайды және тәжірибелер бойынша брошюралар мен парақшалар шығарады ;
- қажетті мекемелермен және ұйымдармен (мүгедектерді әлеуметтік қорғау мәселелерімен айналысатын мекемелермен, мәдениет, бұқаралық ақпарат құралдары, қоғамдық қорлармен және т.б.) іскерлік байланыс орнатады;
- республикалық арнаулы кітапханалардың кітапханалық қызметін үйлестіреді.

«Тифлология бойынша ақпараттық-библиографиялық жұмыс бөлімінің» негізгі функциялары:

- Қазақстан Республикасының арнаулы кітапханаларының библиография және тифлология мәселелері бойынша жұмыс бағытын анықтайды.
- Облыстық және қалалық арнайы кітапханаларға тифлология және анықтамалық-библиографиялық қызмет көрсету бойынша жұмыстарды ұйымдастыруға әдістемелік басшылық жасап, көмек көрсетеді
- Көрсеткіштер, бюллетеньдер шығару, «Жаңа кітаптар» картотекасы және басқа да картотекаларды жүргізу, Ақпарат күндерін өткізу және т.б. арқылы оқырмандарға топтық және жеке ақпарат таратуды жүргізеді.
- Кітапханаға келіп түскен мерзімді басылымдарды жинақтау үшін ақпараттық қызмет, оқырмандардың электронды картотекаларын ұйымдастырады және жүргізеді.
- Кітапханалардың озық тәжірибесін, анықтамалық-библиографиялық қызмет мәселелерін әдістемелік өңдеуді, тифлология мәселелерін жетілдіру мақсатында зерттейді және игереді.
- Қауіпсіз еңбек жағдайларын және қауіпсіздік ережелерін сақтауды қамтамасыз етеді.
- Бөлім жұмысына жаңа технологияларды енгізеді.
- Барлық санаттағы мүгедектерді оңалту кабинетінің жұмысын ұйымдастырады және басқарады.

Мүгедектерді әлеуметтік оңалтудың заманауи үлгісі бірнеше құрылымдық құрамдас бөліктерді қамтиды: әлеуметтік оңалтуды қажет ететін адамдарды анықтау, бұзылған функцияларын қалпына келтіру және өтеу, элементарлық әлеуметтік-психологиялық, әлеуметтік-еңбектік оңалту. Әлеуметтік оңалтудың түпкі мақсаты – мүгедекті қоғамға біріктіру.

Оңалту кабинетінің негізгі міндеттері мүгедектің физикалық және психофизиологиялық ерекшеліктерін және олармен байланысты оңалту әлеуетін ескеруге мүмкіндік беретін негізгі әлеуметтік оңалтуға бағытталған. Негізгі принциптері – даралық, сабақтастық, жүйелілік, күрделілік. Оларға жатады:

- мүгедектерді әлеуметтік-тұрмыстық оңалту мәселелері бойынша ақпарат және кеңес беру.
- Мүмкіндігі шектеулі адамдарды өзін-өзі күтуге үйрету, оның ішінде техникалық оңалту жабдықтары, оқыту әдістері мен өзін-өзі күту әдістері туралы ақпарат.
- Мүгедектерді және олардың отбасы мүшелерін бейімдеу бойынша оқыту мыналарды қамтиды: «мүмкіндігі шектеулі адамдармен өмір сүруді үйрету» және мүгедектерге байланысты туындайтын әртүрлі мәселелер, соған байланысты әлеуметтік-психологиялық және экономикалық проблемалар, мүгедектерге әлеуметтік және тұрмыстық көмектің түрлері мен нысандары бойынша оқыту, оңалтудың техникалық құралдарының түрлері және олардың жұмыс істеу ерекшеліктері, оңалту мекемелерінің түрлері және т.б.
- Көзі көрмейтін мүгедектерді Брайль жүйесі арқылы жазуға және оқуға үйрету.
- физикалық мүмкіндіктері шектеулі еңбекке қабілетті жастағы жастар мен мүгедектер арасында кәсіптік бағдар беру.
- барлық санаттағы мүгедектермен жұмыста жаңа технологияларды енгізу.
- Мүгедек балалары бар ата-аналармен жұмыс.
- мүгедекке басқа адамдармен қарым-қатынас орнату, бос уақытын өткізу және т.б. мүмкіндігін беруді қамтитын әлеуметтік қарым-қатынас пен әлеуметтік тәуелсіздікке оқыту.
- Кәсіби дефектологтарды, психологтарды, әлеуметтік қызметкерлерді, ҚСҚ мамандарын, мүгедектер қоғамдарын және басқа мамандарды ынтымақтастыққа тарту.

ҮІІ. Кадрлық қамтамасыз ету.

Кадрлармен жұмыс істеудегі басымдықтардың қатарында персоналды дамыту бағдарламасы бойынша жұмысты жалғастыру және біліктілігін арттыру, адам ресурстарын жұмылдыру және мотивациялау, атап айтқанда жас кадрлармен

жұмыс жасау болып табылады. «Еңбек ұтқырлық орталығы» жыл сайын қоғамдық қызметкерлерді, соның ішінде зағиптарды (кітапханашы көмекшілері, жұмысшылар, еден жуушылар) жұмыспен қамтамасыз етеді.

Жасыратыны жоқ, кітапхана қызметінің сапасы көп жағдайда қызметкерлердің кәсібилігіне байланысты. Бұдан шығатыны, бұл мәселені шешу байыпты көзқарасты қажет етеді. Кадр саясатын бірнеше бағытта дамыту қажет. Бұл мәдениет мекемелерінде жұмыс істеуге жас мамандарды тарту, қызметкерлердің біліктілік деңгейін көтеру, штат кестесіне жаңа мамандарды енгізу, мысалы, PR-менеджер, мобилограф, веб-сайт контент-менеджері, бағдарламашы, кітапханашы-аудиокорректор, балалармен шығармашылық жұмыс бойынша маман және т.б.

Сондай-ақ кітапхана штатын көбейтіп, оны дефектолог, психолог, реабилитолог сияқты жаңа мамандармен толықтыру қажет, сонымен қатар кітапханалық-техникалық білімі бар, шет тілдерін меңгерген кітапхана қызметкерлерінің жеткіліксіздігін айтпағанда.

Теріс тенденцияларға кәсіби инженерлік-техникалық персоналдың жеткіліксіз саны жатады. Кітапхана қызметкерлерінің жалақысының төмендігі жоғары білікті мамандардың жұмысқа орналасуын тартымсыз етеді, сонымен қатар кадрлардың тұрақсыздығына әкеледі. Газет редакциясына штат құру және оны шығару үшін қаражат бөлу қажет.

ҮІІІ. ЗНКААРК қызметінің тиімділігі

Жоспарды іске асыру нәтижесінде төмендегілерге қол жеткізіледі:

- Алматы қаласы мен Алматы облысының іргелес аудандарында тұратын мүгедектерге кепілдік берілген кітапхана қызметтері;
- көру қабілеті нашар адамдар мен басқа санаттағы мүгедектерге көрсетілетін қызметтердің сапасын арттыру және қызмет көрсету саласын жаңғырту;
- көру қабілеті бұзылған адамдардың, сондай-ақ дене кемістігі бар адамдардың басқа санаттарының ақпаратқа тең қолжетімділігін қамтамасыз ету;
- өркениетті қарым-қатынас дағдыларын, сондай-ақ елдің белсенді және толыққанды азаматтары ретінде өмірге жауапкершілікпен қарауды дамыту арқылы бейімделген жаңа технологияларды енгізуді ескере отырып, мүгедектерге уақытылы ақпараттық қызмет көрсетуді қамтамасыз ететін жағдайлар жасау;
- жаңа дәуір шындығында нашар көретін адамдар мен басқа санаттағы мүгедектердің әлеуметтік теңдігі тұжырымдамасын дамытуға ықпал ететін бұқаралық іс-шараларды ұйымдастыру;

- барлық мүгедектердің кітап ресурстарына тең қолжетімділігін және олардың ақпараттық қажеттіліктерін толық қанағаттандыруды қамтамасыз ету;
- мамандандырылған басылымдарды қоса алғанда, барлық басылым түрлерінің әдебиеттері бар кітап жинақтарын алу көздерін кеңейту;
- мемлекеттік органдармен белсенді ынтымақтастық, әртүрлі мәдениет мекемелерімен, ұлттық орталықтармен, үкіметтік емес ұйымдармен, мүгедектердің қоғамдық ұйымдарымен іскерлік және шығармашылық байланысты нығайту;
- республиканың облыстық арнаулы кітапханаларына, кітапхана пункттері мен филиалдарына консультативтік-әдістемелік көмек көрсету деңгейін арттыру;
- кітапхана қызметкерлерінің үздіксіз білім алуына жәрдемдесу, нашар көретіндерге және басқа санаттарға қызмет көрсетуді ұйымдастырудың жаңа нысандарын іздеу. Кітапхана қызметкерлерінің біліктілігін арттыру және қайта даярлау бойынша бірлескен жұмысты жалғастыру;
- мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін кітапханада кедергісіз ортаны қамтамасыз ету;
- қоғамдық келісімді сақтау және нығайту, жаңа қазақстандық патриотизмді тәрбиелеу;
- елдегі қоғамдық-саяси үдерістер мен этносаралық қатынастардың тұрақты дамуына жәрдемдесу, азаматтық ұстанымға негізделген қазақстандық бірегейлік пен бірлікті нығайту, «Мәңгілік Ел» патриоттық идеясының құндылықтарын насихаттау және болашағы біртұтас ұлтты қалыптастыру;
- түрлі спорттық шаралар арқылы салауатты өмір салтын насихаттау;
- ұлттық бірліктің факторы ретінде Қазақстан Республикасы халқының мәдениетін жаңғырту, сақтау, дамыту және тарату;
- ұлттық мәдениет пен дәстүрді барлық алуан түрлілігімен және ұлылығымен сақтау;
- еліміздің дәстүрлері мен мәдени нормаларына сәйкес келетін діни сананы қалыптастыру;
- қақтығыстардың әлеуметтік, этникалық және діни шиеленістерін еңсерудің жаңа сенімді тетіктерін қалыптастыру;
- дәстүрлі емес секталар мен күмәнді жалған діни ағымдардың қызметіне жол бермеу;
- қоғамда, әсіресе жастар арасында діни экстремизмнің алдын алуды күшейту.

Бұл «ЗНКААРК» РММ қызметінің негізгі бағыттары. Кітапхананың барлық қызметі әртүрлі халықаралық актілердің жарғысына және стандарттарына сәйкес нашар көретін адамдар үшін ақпаратқа қолжетімділікті қамтамасыз етуге бағытталған.

ЗНКААРК 8 бөлімнен тұрады: «Жеке қызмет көрсету бөлімі», «Кітап қорын сақтау және абонемент бөлімі», «Кітап қорын толықтыру, өңдеу және каталогтарды ұйымдастыру бөлімі», «Кітапхана ісін дамыту, библиография және

тифология бөлімі», «Өнер және спорт әдебиеттер бөлімі», «Сөйлейтін» және Брайль кітаптарын шығару бөлімі», «Автоматтандыру және техникалық қолдау бөлімі», «Шаруашылық және архив бөлімі».

Бүгінгі таңда кітапхана ерекше қажеттіліктері бар оқырмандардың рухани байланысын нығайтып, бос уақытын пайдалы өткізетін, қоғамдық шараларға қатысатын орын ретінде қарастырылады. Бұл жерде басқа кітапханаларда жоқ қызметтер тек көзі көрмейтіндерге ғана емес, есту және тактильді бұзылыстары бар адамдарға да ұсынылады:

- білім беру, кәсіптік, әлеуметтік-мәдени және демалыс қызметін қамтамасыз ету үшін ақпараттық, мәдени-ағарту және сауықтыру қызметтерін көрсету;
- кітап пен оқу, ақпараттық сауаттылық арқылы оңалту мен әлеуметтенуге ықпал ету;
- бейімдеу технологиялары мен оңалту құралдарын пайдалану негізінде кітапхана қорларына, ақпараттарға, білімдерге және мәдени құндылықтарға еркін және тең қолжетімділік;
- қоғамға толыққанды интеграциялау, мүгедектер мен олардың отбасыларының өмір сүру сапасын жақсарту.

Кітапхананы дамыту стратегиясындағы басты мақсат – қызмет көрсету сапасын арттыруды, икемді және заманауи қоғамның қажеттіліктеріне бейімделген қызмет түрлерін кеңейтуді көздейтін тұтынушыға бағдарлану.

Кітапхана қызмет түрлерін кеңейту, қызмет көрсету сапасын арттыру және соңғы технологияларды енгізу арқылы белсенді түрде дамып, қызметін жетілдіруде.

Бүгінгі таңда кітапханалардың рөлі бұрын-соңды болмағандай тез өзгеруде. Ақпарат қолжетімді болған сайын, адамдар оларды қауымдастық орталықтары, коммуникация алаңдары және жаңа байланыстар ретінде көбірек көреді. Кітапханалар бүгінде қоғамдық процестің бір бөлігі емес, оның орталығына, оны біріктіріп, топтастырушы ұйымдарға айналууда.

Зағип және нашар көретін азаматтарға арналған республикалық кітапхананың Даму көрсеткіштері

Атауы	Өлшем бірлігі	Жоспарлау кезеңі			
		2025	2026	2027	2028
СТРАТЕГИЯЛЫҚ БАҒЫ Т					

Республикадағы арнаулы кітапханалардың рөлі мен маңызын арттыруға ықпал ету. Кітапхана пайдаланушыларына ақпараттық-кітапханалық қызмет көрсету сапасын арттыру. Алматы қаласы мен Алматы облысының іргелес аудандарында тұратын көру қабілеті нашар жастарды, қарттарды және мүмкіндігі шектеулі адамдарды кітап оқуға тарту. Сандық «сөйлейтін» кітаптарды жазуға арналған «DAISY» халықаралық стандартын және зағиптардың ақпаратқа қол жеткізуін қамтамасыз ететін басқа да технологияларды енгізу.

Мақсат. Дене кемістігі бар адамдар арасындағы ақпараттық теңсіздікті жеңу моделін құру

Нысаналы индикатор: ұлттық және халықаралық стандарттарға сәйкес соңғы технологияларды енгізу арқылы нашар көретін адамдардың ақпараттық теңсіздігін төмендету

1 тапсырма. ЗНКААРК-да көрсетілетін қызметтердің сапасы мен қолжетімділігін арттыру

Кітапхананың электрондық ақпараттық-библиографиялық қызметін пайдаланушылар саны	адам	2950	3000	3000	3000
Келу саны	адам	26000	26500	26700	27000
Кітап берілуі	дана	96060	96200	96300	96500
«РБНСГ-ВЕСТИ» баспа өнімдерінің саны (орташа таралым)	бірлігі	6	6	6	6
ЗНКААРК баспа өнімдерінің саны (әдістемелік және библиографиялық нұсқаулықтар)	бірлігі	7	7	7	7

Нүктелі-бедерлі шрифтімен жарияланған баспа өнімінің саны	бірлігі	20	20	20	20
ЗНКААРК-да жарияланған дыбысты әдебиеттер саны (соның ішінде МР-3 форматында)	бірлігі	10	10	10	10
ЗНКААРК-да өткізілетін сайыстар, акциялар	бірлігі	3	3	3	3
2 тапсырма. ЗНКААРК қызметкерлердің кәсіби біліктілігін арттыру					
ЗНКААРК қызметкерлердің кәсіби біліктілігін арттыру	адам	3	3	3	3
3 тапсырма. Материалдық-техникалық базаны жаңғырту					
Арнайы кәсіптік және тифлотехникалық құрал-жабдықтармен ЗНКААРК материалдық-техникалық базасын жаңарту (бюджеттік қаржыландырумен)	бірлігі	3	3	3	3
Задача 4. ЗНКААРК басылымында тактильді кітаптарды танымал ету					

ЗНКААРК-да басылған тактильді кітаптар саны	бірлігі	3	3	3	3
Задача 5. Мемлекеттік тілдің рөлін насихаттау					
Мемлекеттік тілдегі кітап қорының артуы %		7,5	7,7	7,9	8,0
Мемлекеттік тілде іс қағаздарын жүргізу көлемін ұлғайту		100%	100%	100%	100%

* Кітапхана қоры арнайы әдебиет түрлерінен (рельефті-нүкте және дыбысты) тұратындықтан, кітап қоры дана санына емес, басылымдардың атауларына қарай алынады. Мысалы: 1 нүктелі-бедерлі кітаптың атауы бірнеше тікенектерден тұрады; Дыбысты кітаптың 1 атауы бірнеше кассетадан немесе рулоннан тұрады.

IX. Болжау көрсеткіштері.

Жыл сайын ЗНКААРК күрделі техникалық жарақтандырылған ұйымға айналуға, бұл сонымен қатар кітапхананы тек кітапханалық білімі бар мамандармен ғана емес, сонымен қатар арнайы техникалық білімі бар мамандармен қамтамасыз ету, Брайль әріптерін білетін, психология мамандардың болуын талап етеді. Сондай-ақ, ЗНКААРК-да халықаралық «DAISY» форматындағы республикалық арнайы кітапханаларды пайдаланушылардың сұранысы бойынша «сөйлейтін» және Брайль кітаптарын шығаруға арналған жеке орталық/қызмет көрсету нүктелі-бедерлі шрифтпен шағын көлемді кітаптарды жылдам және толық басып шығаруға, «сөйлейтін» кітаптарды, сондай-ақ жаңа стандарттар бойынша оқулықтарды жасауға мүмкіндік береді.

ЗНКААРК-ның алдында тұрған негізгі міндеттердің бірі кітапхана сайтында республикалық арнайы кітапханалар құжаттарының бірыңғай дерекқорын ұйымдастыру болып табылады. Республиканың электронды кітапханасына қосылу. Республиканың басқа арнайы кітапханаларының пайдаланушылары үшін ЗНКААРК «сөйлейтін» кітаптарына қол жеткізуді ұйымдастыру.

YouTube арнасында «Кездесу орны – арнайы кітапхана» және т.б. подкасттарды іске қосу.

Кітапханаларды жаңғырту кітапханалық қызмет көрсетудің жаңа процестері мен формаларының пайда болуына ықпал етеді. Кітапхананың жағымды имиджі пайдаланушыларды тартуға, ақпараттық, білім беру және мәдени қызмет үшін атмосфераны құруға, әртүрлі мақсатты топтардың қажеттіліктерін қанағаттандыра отырып, әртүрлі функцияларды орындауға көмектеседі. Заманауи кітапхананың имиджі оның ұсынатын өнімдері мен көрсететін қызмет түрлерінің әсерінен қалыптасады. Бүгінгі қоғамдық кітапханалардың алдында күрделі міндет тұр: олар кеңістікті, дизайнды және жабдықты біріктіріп, әрбір пайдаланушыға өзіне қажет нәрсені беруі керек. Ең бастысы, кітапхана кітаптар мен басқа да материалдарға қолжетімділікті қамтамасыз етіп, ақпаратты іздеуде, пайдаланушыларды цифрлық қызметтермен таныстыруда жеке көмек көрсетуі керек.

Жаңа буын кітапханалары ақпарат пен білімге, жаңа қызметтерге, жоғары жылдамдықты интернетке және бос уақытты заманауи ыңғайлы кеңістікте өткізудің түрлі интеллектуалды тәсілдеріне тең қолжетімділікті қамтамасыз етеді.

Кез келген кітапхана, тіпті ең кішкентай кітапханада ең аз кітапханалық құрал-жабдықтар мен жиһаздар болуы керек. Кітапхана жабдықтары мен жиһаз жиынтығына бір және екі жақты кітап сөрелері (кітап сақтауға арналған металл сөрелері, абонемент және оқу залына арналған ағаш сөрелері), кітап беру кафедрасы кітапханашының үстелі, 48 тартпалы каталождық шкаф, көрме стенді, витрина (ашық қолжетімді немесе құлыппен жылтыратылған), журнал үстелі, альбомдарды, кітаптарды көрсетуге арналған пюпитрлер; газет сөресі, әдебиеттерді таситын арбасы, орындығы бар компьютер үстелі; оқу үстелдері және/немесе бокстар (бір орындық), орындықтар, тік тұтқасы бар кітапхана баспалдақтары. Кітапхана жабдығына принтері бар дербес компьютер де кіреді. Мүмкіндігінше кітапханада CD, MP-3 және аудиокассеталардағы аудиожазбаларды тыңдауға және DVD және басқа жазу пішіміндегі бейнежазбаларды көруге арналған техникалық құралдар болуы мүмкін. Кітапхана телефонмен жабдықталуы керек.

Жаңа ғимаратта кітапхана қосымша мүмкіндіктерге ие болады, ол кітаптарды сақтайтын және басып шығаратын орын емес, көп функциялы шығармашылық кластерге айналады. Болашақта мұнда оқырмандар мен келушілерге арналған оқу залдарын ғана емес, дыбыс жазу студиясын, көрмені, музыкалық және конференц-залдарды, кофехананы көргіміз келеді.

Пайдаланушылардың сұранысы бойынша интерьер дизайнын өзгерту, жиһаздарды ауыстыру, жаңа заманауи құрал-жабдықтарды сатып алу, жаңа кітап қорын сатып алу бойынша жөндеу жұмыстарын жоспарлау қажет. Жөндеу тұжырымдамасын әзірлеу кезінде балалар мен ересектердің тілектерін ескеру қажет.

Жаңартылған кітапханада жас оқырмандардың өзін-өзі дамытуға барлық жағдай жасалған. Қарым-қатынас, қосымша білім алу және көңілді демалыс үшін кеңістік болады. Түрлі үйірмелер, шығармашылық бірлестіктер, қызығушылық клубтары, эксперименттік зертханалар әрбір баланың қызығушылығын тудырып, оның шығармашылық қабілеттерін

жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Кітапханада әртүрлі жастағы балалардың психологиялық-педагогикалық ерекшеліктеріне, қажеттіліктері мен қызығушылықтарына сәйкес функционалды толтырылған жаңа даму аймағы болады.

Модернизация кезінде кітапханаларда пайда болатын қызметтердің кейбір мысалдары:

- электронды кітаптарға, онлайн деректер қорларына, мультимедиялық ресурстарға және интерактивті оқу материалдарына қолжетімді цифрлық кітапхана платформасы;
- қолданушылардың практикалық сабақтары мен шығармашылығы үшін 3D принтер, роботтық жинақтар және қолөнер құралдары сияқты заманауи технологиялары бар арнайы кеңістіктер;
- өзіне-өзі қызмет көрсету жүйелері, автоматтандырылған кітаптарды сұрыптау және онлайн брондау жүйелері;
- кітап клубтарын, вебинарларды және басқа да онлайн іс-шараларды өткізуге арналған виртуалды платформа;
- интернет қауіпсіздігі, цифрлық дағдыларды дамыту, бағдарламалау және деректер туралы ғылым сияқты тақырыптарды қамтитын цифрлық сауаттылық бағдарламалары.

Білім алу кеңістігі, өзін-өзі көрсету және қарым-қатынас кеңістігі, интеллектуалдық өзара әрекеттестіктің барлық түрлерін жүзеге асыру алаңы, қызмет көрсетілетін аудиторияның танымдық және шығармашылық қызметін қамтамасыз ететін мекеме идеяларына сәйкес келу үшін кітапхана кеңістік әртүрлі қызмет түрлерін қолдауы, басқа пайдаланушылардың жайлылығын бұзбай, өзін-өзі көрсетуге ықпал етуі және мыналарды қамтуы керек:

- жеке жұмыстарға, сондай-ақ шағын және үлкен топтарда жұмыс істеуге арналған кеңістік;
- көрмелер мен инсталляцияларға арналған орын;
- оқуға және үй тапсырмасын орындауға арналған кеңістік;
- шығармашылық кеңістік;
- өлкетану және туристік ақпаратпен қамтамасыз ету аймағы;
- тағамдар, ауыз су және т.б. үшін аймақ;
- тартымды және ыңғайлы интерьер;
- бөлмелердің және қорлардың ыңғайлы орналасуы;
- кітапхананың пайдаланушыларға көрсететін қызметтерін визуализациялауы;
- әрбір бөлменің мақсаттарын ескере отырып тамаша жарықтандыру;
- жұмысқа арналған үлкен және ыңғайлы көп функционалды үстелдер және демалуға арналған жұмсақ ыңғайлы орындар;
- жылжымалы жеңіл жиһаз, оны жылжытуға және іс-шараның қажеттіліктеріне сәйкес кеңістіктің конфигурациясын

өзгертуге арналған.

Бұл параметрлер кітапхана кеңістігін ұйымдастыру мен жоспарлауды анықтайды. Жарықтандыруға, кеңістікті барынша кеңейтуге, жұмыс орындарын ұйымдастыруға, орындықтардың санын көбейтуге назар аудару қажет; кітапхананың материалдық-техникалық ресурстарының ең аз жиынтығын сипаттау. Жоғарыда айтылғандардың негізінде, кітапхананың толыққанды жұмыс істеуі үшін барлық қажеттіліктерді ескере отырып, ауданы кемінде 3,5 мың шаршы метр болатын ғимарат қажет.

Зағип және нашар көретін азаматтарға арналған республикалық кітапхананың 2025–2028 жылдарға арналған даму жоспарының орындалуына және сақталуына жауапты: Джумабеков М.Т. - директордың орынбасары, Қуантаева Л.С. - директордың кеңесшісі, Рахымжанова А.С. – кітапхана ісін дамыту, библиография және тифлология бөлімінің меңгерушісі.

Х. Нормативтік-құқықтық база

Қазақстан республикасының Конституциясы;

«Мәдениет туралы» Қазақстан Республикасының 2006 жылғы 15 желтоқсандағы Заңы ;

«ҚР мүгедектерді әлеуметтік қорғау туралы» 2005 жылғы 13 сәуірдегі Қазақстан Республикасының Заңы (2015 жылғы 3 желтоқсандағы өзгертулер мен толықтырулар);

«Білім туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-ІІІ Заңы;

«Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2011 жылғы 29 маусымдағы № 110 Жарлығы ;

Қазақстанның 2030 жылға дейінгі даму стратегиясы;

«Қазақстан – 2050» Стратегиясы;

«Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» Қазақстан Республикасының 1997 жылғы 11 шілдедегі N 151 Заңы ;

«Қазақстан Республикасының Мемлекеттік рәміздері туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 4 маусымдағы №258 Конституциялық Заңы ;

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне діни қызмет және діни бірлестіктер мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2011 жылғы 11 қазандағы Қазақстан Республикасының Заңы;

«Дене шынықтыру және спорт туралы» 2014 жылғы 3 шілдедегі Қазақстан Республикасының Заңы ;

«Қазақстан Республикасында діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл жөніндегі 2013-2017 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарлама туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2013 жылғы 24 қыркүйектегі № 648 Жарлығы ;
«Мүгедектердің құқықтары туралы конвенцияны ратификациялау туралы» 2015 жылғы 20 ақпандағы Қазақстан Республикасының Заңы (2015 жылғы 21 мамырда қолданысқа енгізілді);
Қазақстан Республикасының 2023 жылғы 20 сәуірдегі No 224-VII ЗРК Әлеуметтік кодексі.
ЗНКААРК жарғысы.

Орынд.:

Джумабеков М.Т. - директордың орынбасары (8727) 2937125

Қибашева Л.С. - директордың кеңесшісі (8727) 2921987

Рахымжанова А.С. - кітапхана ісін дамыту, библиография және тифлология бөлімінің меңгерушісі (8727) 2937017